

Иван Вазов

Братаковата теория

В другата стая беше адски шум. Врява, писък, глъч от развилнели деца, които се борят и се бият. Сегиз-тогиз из тая заглушителна музика изскокваше във висока нота някое ругателство, което извикваше усмивка по лицето на Братакова – надуто, червено, прищяво, с някакъв рядък мъх от страните вместо брада.

До Братакова на миндеря стоеше гостът и приятелят му Панчов, човек на средня възраст, рус, с физиономия тиха, изразителна, с поглед умен. Той и сега, както винаги, заварваше у Братакова същия бесен шум – злата му чест го докарваше все когато децата бяха у тях си – и затова една скрита досада час по час прехвъркваше във вид на малки изправени бръчки по бледото му чело.

Насреща им на стол седеше госпожа Братакова, възрастна едра жена, с лице разпуснато и самодоволно, с лека изкуствена усмивка по него. Тя често поправяше нещо на новата си свилена рокля, син цвят, току-що облечена набързо, поради идването на госта.

И нея, както и мъжа ѝ, врясъкът на децата я оставаше съвсем безстрастна. Очевидно те намираха твърде просто нещо това, дори приятно за госта им.

При един нов залп от викове, които заглушиха разговора им, Панчов прекъсна думата си и погледна строго и учудено, по-напред към полуотворената врата, после към домовладиката и жена му.

– Ето на, днес – сряда – нямат училище и вижте какво са дигнали къщата на главата си... У нас е всякога така, господин Панчов – каза госпожа Братакова, като притваряше леко вратата, отдето идеше врясъкът.

– Славомире! Славомире! – извика мъжът ѝ.

Втурна се в стаята пъргаво десетгодишно момченце, зачервенияло, с израмчена жилетка, с подигнат крачол на единия панталон, признаци на борбата, из която излизаше.

Майката гледаше нежно малкия герой.

Славомир с игрив вървеж се запъти към баща си.

– Иди се поздрави с господин Панчова! – подкани го майка му.

– Стой там! – заповяда му бащата.

Славомир се спря, тури си ръцете отзад и гледаше хитро със знаменателна усмивка баща си. Явно бе, че той знаеше какво ще му каже баща му.

– Славомире, хайде кажи сега на господин Панчова „онова“.

– За Джамджова ли?

Госпожа Братакова се изсмя, па зафърля погледи ту на сина си, ту

на госта, с щастливото изражение на човек, който готви някому приятна изненада.

Славомир си изкриви чъртите на лицето, намуси се, за да добие сериозен вид, и с един глас, на който се мъчеше да придаде дъртешки тон и смешна грубост, зафана да подражава с карикатурни преувеличения говора и движенията на едного от своите наставници.

Баща и майка примираха от смях.

– Страшен артист – каза Братаков на Панчова, после се обърна към сина си: – Я разкажи сега за бунта, ти какво прави в бунта?

– Знаете ли, господин Панчов, наш Славомир е вече и бунтовник? – обади се майката засмяна.

Славомир заразказва с увлечение участието, което и той беше земал в един училищен бунт, извършен от учениците от петия и шестия клас (Славомир беше от първи клас), и как уловил за „козята“ брада един учител, и как и той викал на директора: „Долу!“ Разказа още, с кикотене, как издебвал учителя си по история (Славомир се учеше слабо) и изменявал с изкусно издраскване бележките му за него и нулата направял на 5. Подир това, без да бъде поканен, насърчен само от благоволителните погледи на родителите си, разказа и други свои подвизи, юмручни и хитри проделки, на които бяха жертва другарите му...

– За възрастта си извънредно развит – забеляза Братаков, когато Славомир мина в другата стая и си зае мястото в борбата и във врявата.

– Хитро е като дърто – допълни майката.

– А пък другият, Борис, за кавга умира, влече си пояса за кавга – забеляза Братаков.

Панчов нищо не продума през всичкото време на Славомировото самовъзвеличение.

– Чини ми се, че много ги изгалвате – рече той, когато госпожа Братакова излезе. Той пръв път си позволи тая скромна бележка на приятеля си.

Братаков го погледна въпросително.

– Според мене – подзе Панчов храбро, той сега реши да изкаже едно мнение, което отдавна стеснението го не остави да каже Братакову – ти разваляш децата си, Братаков, извини... Не туряш никакво ограничение на техните инстинкти, а у децата най-първо лошите инстинкти се събуждат и развиват после в наклонности, в пороци, които сетне ни училището, ни животът могат да поправят.

– Кое ти наричаш лоши инстинкти? – попита Братаков, като заглади силно мъха по изприщеното си лице.

– Например, всичко това, на което вие се възторгнахте, ти и госпожата, ей-сега-ей, в Славомирча: подигравките с по-старите, побойничеството, обиждане другарите си, лошите изражения и прочее. Ако ми позволиш – аз знам, че бащината любов всичко извинява и търпи, – но на твоє място не бих с такова поведение изхабил децата си... Например, аз не бих допуснал и това...

Панчов не довърши, а само посочи с поглед стаята, дето се дигаше врявата.

– Бре, я мълчете там! – извика повелително Братаков към децата, па се обърна към Панчов:

– Видиш ли, Панчов – подзе той, като си пак заглади лицето, – аз имам съвсем друго мнение по тоя въпрос. Ти казваш, че от бащинска слабост оставям да правят това. Лъжеш се. Не от слабост или от обич, а нарочно. Не искам да им стеснявам природата. Защо? Аз не желая синовете ми да бъдат ни светци, ни божи кравици. Тия чърти у тях, които не знам защо наричаш лоши инстинкти, аз, напротив, ги виждам като едни зададки от голямо значение за тяхното бъдеще у нас. Това са техните оръжия, с които ще ги пусна в живота. Нека още отсега привикнат на дръзкост и дяволщина, за да не се поддават лесно на подлещите и шарлатаните, на които обикновено стават жертва тихите, нравствените и овчите натури. Нека бъдат вълци, а не овци! Аз желая да знаят да обиждат, та тях да не обиждат! Нека бъдат побойници – те да бият, не тях да бият; да бъдат шарлатани, за да живеят чрез глупостта на другите... Да презират всичко, да не признават никакъв авторитет, ни идол, ни предразсъдък, подир който се влачи стадото на глупците... Защо да се срамуват? Нека бъдат безсрамни, но да знаят да си бранят интересите... Ти знаеш ли, няма да повярваш! Славомир един път ми удари два юмука, защото без да ща му съдрах тетрада.

– А! Това е вече върхът на чардафонщината! – извика Панчов повече и повече слисан от всичко онова, което чуваше, но без да се надява да чуе и последното.

– Да, удари ме – продължаваше развълнувано Братаков, с лице още по-разчервено, – и аз в душата си рекох: „Браво! Като би баща си, той ще бие всекиго, няма да се остави да го мачкат.“ Поплювковците, срамежливите и честните будали – на днешно време, който е честен, е будала – всякога са плячка на смелите вагабонти... Знаем, ще хванеш да ми говориш за принципи! Пардон. Техният принцип трябва да бъде един: да си оплетат кошницата. Според мене, това е главната добродетел на настоящия век. А най-умната добродетел е: да им бъде добре... Добре

ли е да се оставят телешки други да им разбият живота, да останат на пътя голи и нещастни? Да бъдат вечно обидени, онеправдани, излъгани от съдбата, да скимтят като обрани просяци и целият свят да им бъде крив? С една реч, искам децата ми да бъдат съвременници на своето време и синове на своята среда...

– Но ти сам не си такъв! – извика прехласнат Панчов. – Ти би се отращавал от баща си и от себе си, ако би ти дал такава отхрана!

– Не! Аз съжалявам, че не са ми я дали – отговори Братаков в силно раздражение; – нямаше така да пропадне мизерно целият ми живот – от страх да не докача еди-кому си интересите, от стеснение да не наруша еди-кой си принцип и глупост... Да!... Това е моят поглед на възпитанието, господин Панчов; който дава днес друго, той прави престъпление против доброто бъдеще на децата си; а аз не съм враг на моите...

Прението се продължи доста време. Панчов излезе твърде възнегодувал от къщата на приятеля си.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3795>]